

УДК 373.3.091.3:004

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Хващевська О.О.

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

У статті розкривається проблема необхідності перегляду змісту освіти. Теоретично обґрунтовується й доводиться доцільність використання сучасних педагогічних технологій у початковій школі. Описані технології, за якими успішно працюють вчителі молодших класів. Розкриваються переваги цих технологій над іншими. Говориться про їхнє значення, сутність та завдання.

Ключові слова: сучасні педагогічні технології, технологія проблемного навчання, ігрові технології, групові технології, інформаційно-комунікаційні технології, технології формування творчої особистості.

Постановка проблеми. Педагогічна наука й практика характеризує сучасну вітчизняну систему освіти як кризову, пов'язану з кризою суспільства та його переходом зі сфери політики та економіки в область культури й освіти. Зміни, що відбуваються в політичній і соціально-економічній сферах розвитку українського суспільства, неминуче відбиваються й на розвитку системи професійної підготовки фахівців різного профілю.

Сучасний період розвитку педагогічного знання характеризується крайнім ступенем суперечливості. З одного боку, накопичена величезна маса педагогічних відомостей, як теоретико-методологічного, так і прикладного характеру, що стосується практично всіх сторін та сфер педагогічної діяльності, з іншого боку, ця маса ризикує стати критичною, унаслідок неможливості її продуктивного використання через різномірність і суперечливості багатьох педагогічних ідей, положень, концепцій, категорій, термінів, технологій і методик.

Концепція модернізації української освіти висуває нові соціальні вимоги до системи шкільної освіти. Загальноосвітня школа повинна сформувати цілісну систему універсальних знань, умінь і навичок, а також досвід самостійної діяльності й особистої відповідальності учнів, що і визначає сучасну якість змісту освіти. Підвищення якості освіти має здійснюватися не коштом додаткового навантаження на учнів, а через удосконалення форм і методів навчання, відбору змісту освіти, через впровадження освітніх технологій, орієнтованих не стільки на передачу готових знань, а скільки на формування комплексу особистісних якостей учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню технологій, їх визначенню й ознакам у зарубіжній та вітчизняній педагогіці присвячено багато досліджень, зокрема роботи В. Беспалька, Б. Блума, Дж. Брунера, І. Волкова, Т. Дмитренко, Л. Елтона, В. Євдокимова, М. Кларіна, О. Коваленко, А. Ламсдейна, П. Мітчела, П. Москаленка, О. Пехоти, І. Прокопенка, А. Прокопенка, К. Річмонда, Т. Сакамото, Г. Селевка, С. Сисоевої, В. Сластьоніна, І. Смолюк, Р. Томаса та ін. Окремі аспекти проблеми педагогічних технологій (теоретичні, методологічні засади проектування технологій; організаційно-педагогічні умови впровадження технологій; моделювання змісту технологій) були висвітлені в дисертаційних працях В. Дегтярьової, О. Євдокимова, Л. Кайдалової, М. Лазарева, О. Попович, І. Синельник, А. Чорноштан, С. Якубовської, Л. Ярошук.

Мета статті. Охарактеризувати сучасні педагогічні технології в навчанні молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Учень початкової школи не тільки готується до дорослого життя, не просто набуває знання, а бере участь у різних видах діяльності. Використання сучасних педагогічних технологій дає можливість вирішувати виховні завдання і формувати в дитини готовність до самостійного пізнання навколишнього світу.

Сучасні технології в освіті розглядаються як засіб, із допомогою якого може бути реалізована нова освітня парадигма. Тенденції розвитку освітніх технологій безпосередньо пов'язані з гуманізацією освіти, яка сприяє самоактуалізації й самореалізації особистості. Термін «освітні технології» – більш емний, ніж «технології навчання», бо він передбачає ще й виховний аспект, пов'язаний із формуванням і розвитком особистісних якостей учнів початкової школи.

Педагогічні технології – це складна система засобів і методик, об'єднаних пріоритетними загальноосвітніми цілями, концептуально взаємопов'язаними між собою завданнями і змістом, формами й методами організації навчально-виховного процесу, де кожна позиція накладає відбиток на всі інші, що і створює в результаті певну сукупність умов для розвитку учнів [4].

Сутність освітніх технологій виражається в тому, що змінюється характер освіти. Поряд із розвитком розумового потенціалу учнів відбувається особистісний розвиток, тобто сам процес освіти передбачає іншу позицію вчителя й учня в освіті (вони виступають, як рівноправні учасники навчального процесу).

Педагогічна технологія є продумана, у всіх деталях, модель спільної навчальної й педагогічної діяльності і проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя.

Сьогодні суспільство зацікавлене у випускниках, націлених на саморозвиток і самореалізацію, які вміють оперувати отриманими знаннями, орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі, продуктивно працювати, ефективно співпрацювати, адекватно оцінювати себе та свої досягнення. Одним із педагогічних завдань сьогодні є впровадження в навчальний процес таких методів і засобів, які допоможуть учням не тільки оволодіти певними знаннями, уміннями й навичками в тій чи іншій сфері діяльності, але й розвивати їхні творчі здібності. Сучасні педагогічні технології пропонують інноваційні моделі

побудови такого навчального процесу, де на перший план висувається взаємопов'язана діяльність вчителя й учня, націлена на вирішення як навчальних, так і практично значущих завдань.

До сучасним педагогічним технологіям належать:

1. Особистісно-орієнтовані технології навчання:
  - технологія різнорівневого навчання;
  - технологія навчання як навчального дослідження;
  - технологія навчання в співробітництві;
  - технологія евристичного навчання;
  - метод проектів;
  - розвиваюче навчання – (Ст. Занков, В. Давидов, Д. Ельконін).
2. Предметно-орієнтовані технології навчання:
  - технологія постановки мети;
  - технологія повного засвоєння (М. Кларина);
  - технологія педагогічного процесу у С. Шевченка;
  - технологія концентрованого навчання;
  - модульне навчання.
3. Інформаційні технології:
  - ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології);
  - технології дистанційного навчання.
4. Технології оцінювання досягнень учнів:
  - технологія «Портфоліо»;
  - безоцінкове навчання;
  - рейтингові технології.
5. Інтерактивні технології:
  - технологія «Розвиток критичного мислення через читання та письмо»;
  - технологія проведення дискусій;
  - технологія «Дебати»;
  - тренінгові технології.

Будь який вчитель шукає свої шляхи, з роками виробляє і використовує прийоми активізації розумової діяльності на уроках. У кожного вчителя є право на творчість, є своя методична скарбничка.

Отже, для підвищення ефективності освітнього процесу під час проведення уроків у початковій школі, необхідно використовувати сучасні педагогічні технології. Наше завдання – не давати готові знання учню, а компетентно організувати самостійний пізнавальний процес. Відтак, потрібно використовувати у своїй педагогічній практиці технології, які реалізують особистісно-орієнтоване навчання, які забезпечують залучення кожного учня в активний пізнавальний процес.

Розглянемо декілька технологій.

Технологія проблемного навчання.

Технологія проблемного навчання – форма організації навчально-виховного процесу з допомогою проблемних завдань і проблемних ситуацій, які надають навчанням пошуковий, дослідницький та інтерактивний характер.

Актуальність даної технології визначається розвитком високого рівня мотивації до навчальної діяльності, активізації пізнавальних інтересів учнів, що стає можливим за умови вирішення виникаючих протиріч, створення проблемних ситуацій на уроці. У подолання посильних труднощів в учнів виникає постійна потреба в оволодінні новими знаннями, новими способами дій, вміннями й навичками.

Рішення навчальних проблем робить позитивний вплив на емоційну сферу учнів, створює

сприятливі умови для розвитку комунікативних здібностей дітей, розвитку їхньої індивідуальності і творчого мислення. Крім того, вміння бачити проблеми, ставити питання, висувати гіпотези, давати визначення поняттям, проводити спостереження й експерименти, робити висновки, працювати з текстом, доводити й захищати свої ідеї веде до досягнення таких освітніх результатів, як здатність до самостійної пізнавальної діяльності, вміння бути успішним у швидко змінюваному світі тощо.

Створення проблемних ситуацій на уроках – це один зі способів розвитку творчого мислення молодших школярів. Методи проблемного навчання можна застосовувати на уроках, створюючи проблемну ситуацію на будь-якому його етапі.

Отже, така технологія залучає до нових можливостей побудови будь-якого уроку, де молодші школярі не залишаються пасивними слухачами і виконавцями, а перетворюються в активних дослідників навчальних проблем. Навчальна діяльність стає творчою, діти краще засвоюють не те, що отримали в готовому вигляді та «зазубрили», а те, що відкрили самі й висловили по-своєму.

Дослідницька робота.

Такий підхід дозволяє перевести учня слухача в активного учасника процесу навчання.

Дослідження – одне з найважливіших джерел отримання дитиною уявлень про світ. Дослідити, відкрити, вивчити – значить зробити крок у незвідане і непізнане. Діти за своєю природою дослідники і з великим інтересом беруть участь у різних дослідницьких справах. Успіх дослідження багато в чому залежить від його організації. Дуже важливо навчити дітей молодшого шкільного віку спостерігати, порівнювати, ставити запитання, а також виробити бажання знайти відповіді. Відтак, потрібно читати додаткову літературу, вчитися ставити експерименти, обговорювати результати, прислухатися до чужої думки.

Здоров'язберігаючі технології.

Знання, володіння й застосування здоров'язберігаючих технологій є важливим складником професійної компетентності сучасного педагога.

Зазначимо, що поняття «здоров'язберігаюча» можна віднести до будь-якої педагогічної технології, яка в процесі реалізації створює необхідні умови для збереження здоров'я основних суб'єктів освітнього процесу – учнів та вчителів. А головне, що будь-яка педагогічна технологія має бути здоров'язберігаючою [3].

Сутність здоров'язберігаючих технологій постає в комплексній оцінці умов виховання й навчання, які дозволяють зберігати наявний стан учнів, формувати більш високий рівень їхнього здоров'я, здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, проводити відповідні психолого-педагогічні, коригувальні заходи для того, щоб забезпечити успішну навчальну діяльність дітей молодшого шкільного віку. Основна мета цих технологій скерована на збереження, зміцнення, відтворення та передачу здоров'я майбутнім поколінням.

Видатний педагог К. Ушинський сформулював основний закон дитячої природи: «Дитина потребує діяльності, безперестанно і втомлюється не діяльністю, а її одноманітністю. Змусьте дитину сидіти, і вона дуже швидко втомиться»;

лежати – те саме; йти вона довго не може, не може ні говорити, ні співати, ні читати і найменше – довго думати; але вона пустує і рухається цілий день, змінює і змушує всі ці діяльності й не втомлюється ні на хвилину, чим молодший вік, тим різноманітнішою має бути діяльність». Видатний педагог рекомендує: «Дайте дитині трохи порухатися, і вона подарує вам знову десять хвилин жвавої уваги, якщо ви зуміли їх використати, вони дадуть вам в результаті більше, ніж цілий тиждень напівсонних занять» [7].

Отже, діти відчувають величезну потребу в русі, що є для них засобом пристосування до життя, пізнання навколишнього світу. Комплексне використання здоров'язберігаючих технологій у навчальному та виховному процесі дозволяє знизити стомлюваність, покращує емоційний настрій і підвищує працездатність молодших школярів, а це, зі свого боку, сприяє збереженню та зміцненню їхнього здоров'я. Тому, сучасний урок має бути здоров'язберігаючим, здоров'яформуючим, здоров'язміцнюючим, спрямованим на формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя.

Навчання в співробітництві (групова робота).

Співробітництво – це гуманістична ідея спільної розвиваючої діяльності учнів і вчителів, яка базується на взаєморозумінні, проникненні в духовний світ один одного, колективному аналізі ходу й результатів цієї діяльності. Зважаючи на інтереси учня, рівень його знань і умінь, учитель визначає завдання занять та формує, спрямовує й корегує весь освітній процес розвитку його особистості. В основі стратегії співробітництва лежить ідея стимулювання і спрямування педагогом пізнавальних інтересів учнів.

Динаміка становлення спільної діяльності вчителя й учнів. Перша фаза – «залучення до діяльності» – включає такі форми: розподіл між учителем і учнями дій; імітація дій учнями; наслідування дій учнями. Друга фаза – «узгодження діяльності учнів з учителем» – включає: саморегулюючі дії учнів; самоорганізовані дії учнів; самоспонукальні дії учнів. Третя фаза – партнерство, що передбачає суб'єкт-суб'єктну взаємодію в удосконаленні освоєння діяльності.

Групова робота – гуманістична форма навчання учнів. Групова робота відіграє позитивну роль не тільки на перших етапах навчання, але й у подальшій навчально-виховній роботі. Початкові класи є найважливішим періодом активного засвоєння учнями норм групової роботи і свідомого використання молодшими школярами групової взаємодії для успішного вирішення навчальних завдань.

Результатом цього процесу є формування в учнів здатності організувати групову роботу (планування дій, розподіл ролей, дотримання норм співпраці тощо), а також самостійно ініціювати спільну діяльність.

Необхідність об'єднання дітей у групи для виконання завдання виникає в таких випадках: завдання не може бути виконано індивідуально; спільне обговорення значно пришвидшує процес пошуку вирішення; завдання потребує розподілу етапів (операцій) виконання між членами групи [5].

Отже, у груповій роботі в учнів зникає почуття страху, дитина не боїться помилитися, не зрозуміти,

не встигнути, адже з нею поруч друзі, які придуть на допомогу. У спільній діяльності забезпечується дитяча потреба в спілкуванні, самореалізації, визнанні. У групі формуються норми співпраці, діти вчаться висловлюватися, слухати один одного, дискутувати, працювати спільно над завданням. Спільна діяльність вчить молодших школярів відповідати не лише за себе, а й за інших, створюється атмосфера однієї команди, співучасті, співпереживання. У груповій роботі формуються навички самоконтролю та самооцінки, діти перевіряють правильність виконання завдання ще до презентації його перед класом, вчителем. У групі діти не наслідують вчителя, а вчаться мислити та працювати самостійно.

На таких уроках жодна дитина не залишається в стороні, навіть діти з низьким рівнем працездатності, які на уроці воліють мовчати, роблять спроби включитися в роботу групи.

Ігрові технології.

Гра – це природна для дитини й гуманна форма навчання. Навчаючи допомогою гри, ми вчимо дітей не так, як нам, дорослим, зручно дати навчальний матеріал, а дітям зручно і природно його взяти.

Ігри дозволяють здійснювати диференційований підхід до учнів, залучати кожного учня в роботу, з огляду на його інтерес, схильність, рівень підготовки з предмета. Вправи ігрового характеру збагачують учнів новими враженнями, виконують розвиваючу функцію, знімають стомлюваність. Вони можуть бути різноманітними за своїм призначенням, змістом, засобами організації і проведення. З їхньою допомогою можна розв'язувати яке-небудь одне завдання (удосконалювати обчислювальні, графічні навички тощо) або ж цілий комплекс завдань: формувати мовленнєві вміння, розвивати спостережливість, увагу, творчі здібності та ін.

Отже, значення гри неможливо вичерпати та оцінити розважально-рекреативними можливостями. Феномен її в тому й полягає, що, являючись розвагою, відпочинком, вона здатна перерости в навчання, у творчість. Урок, який проводиться в ігровій формі, потребує дотримання певних правил: попередньої підготовки, повинні бути атрибути гри, обов'язкової констатації результатів гри, для зняття напруги та перенесення уваги окремі ігрові моменти можуть носити не навчальний характер. Головне – повага до особистості дитини, не «вбити» інтересу до роботи, а намагатися розвивати його, не залишаючи почуття тривоги й невпевненості у своїх силах.

Інформаційно-комунікативні технології.

Інформаційно-комунікаційні технології навчання (ІКТ) – це сукупність методів і технічних засобів реалізації інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів забезпечення ефективного процесу навчання.

Використання інформаційних технологій відкривають доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, надають абсолютно нові можливості для творчості, дозволяють реалізовувати принципово нові форми й методи навчання.

Інформаційно-комп'ютерні технології здійснюють вплив на емоційну сферу молодшого школяра, сприяючи підвищенню пізнавальної

активності, підвищенню інтересу до предмета та навчання взагалі, активізації навчальної діяльності учнів.

Уроки із використанням ІКТ є одним з найбільш важливих результатів інноваційної роботи в початковій школі. ІКТ істотно допомагають педагогу в його роботі – це й підбір додаткового текстового та ілюстративного матеріалу, створення карток з індивідуальними завданнями та додатковими пізнавальними текстами, створення електронної бази моніторингу, систематизація і збереження особистих методичних напрацювань, підготовка звітної документації, оформлення навчальних стендів. Усе це дозволяє за більш короткий час отримати більш високий результат у навчанні дітей:

- застосування ІКТ на уроках підсилює позитивну мотивацію навчання, активізує пізнавальну діяльність учнів;
- використання ІКТ дозволяє проводити уроки на високому естетичному та емоційному рівні;
- забезпечує наочність, залучення великої кількості дидактичного матеріалу;
- підвищується обсяг виконуваної роботи на уроці в 1,5-2 рази; забезпечується високий ступінь диференціації навчання;
- розширюється можливість самостійної діяльності;
- забезпечується доступ до різних довідкових систем, електронних бібліотек, інших інформаційних ресурсів.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі – це не просто нове віяння часу, а необхідність і пошук нового сенсу уроку.

Технології формування творчої особистості.

Основне завдання даної технології – створити максимально сприятливі умови для творчого розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Прийшовши до школи, діти повинні заглиблюватися в атмосферу творчості, пошуку нового, піддавати сумнівам сталі істини. Ця технологія тісно переплітається з іншими технологіями, проте вона має і свої індивідуальні риси: діяль-

ність учня не повинна регламентуватись, потрібно постійно викликати інтерес дитини до навчання. Важливу роль у стимуляції в школярів інтересу до праці відіграють завдання: підбір вчителем завдань, що потребують творчої переробки, узагальнення, систематизації, вміння та навичок порівнювати й аналізувати, пошуку; використання ігрових моментів, що стимулюють прояви самостійності учнів, їхніх творчих можливостей; розв'язання творчих завдань.

Технологія формування творчого учня орієнтована на особистість. Це означає максимальну індивідуалізацію й диференціацію навчального процесу. Учитель, який формує творчу особистість, повинен бути новатором за суттю своєю. Тільки тоді нові ідеї, прогресивні принципи та прийоми допоможуть йому створювати нові педагогічні технології, впроваджувати різноманітні інновації в навчально-виховний процес. І тільки тоді буде перебудовано всю систему виховання й навчання в бік підвищення її ефективності [2].

Висновки. Педагогічна технологія – це така побудова діяльності педагога, у якій усі входні в нього дії представлені в певній послідовності і цілісності, а виконання передбачає досягнення необхідного результату й має прогнозований характер. Переваги цих технологій полягають не тільки в посиленні ролі й питомої ваги самостійної роботи учнів, але й націленості технологій на розвиток творчого потенціалу особистості, індивідуалізації та диференціації навчального процесу, сприяння ефективному самоконтролю й самооцінці результатів навчання.

Пріоритетом навчання має стати не засвоєння учнями певного обсягу знань, умінь і навичок, а й уміння молодших школярів вчитися самостійно, здобувати знання і вміння їх переробляти, відбирати потрібне, міцно їх запам'ятовувати та пов'язувати з іншими.

Впровадження сучасних педагогічних технологій створюють умови для підвищення якості навчання, пізнавальної активності й навчальної мотивації молодших школярів.

Список літератури:

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии / В.П. Беспалько. – Москва: Педагогика, 1990. – 184 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.М. Дичківська. – 2-ге вид. – Київ: Академ-видав, 2012. – 352 с.
3. Освітні технології: навч.-метод. посібн. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. ред. О.М. Пехоти. – Київ: А.С.К., 2001. – 256 с.
4. Педагогические технологии: учебное пособие для студентов педагогических специальностей / Под общ. ред. В.С. Кукушина. – Серия «Педагогическое образование». – Ростов на Дону: изд. центр «Март», 2002. – 320 с.
5. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / за ред. І. Зязюна, О. Пехоти. – Київ: Вид-во А.С.К., 2003. – 240 с.
6. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие / Г.К. Селевко. – Москва: Народное образование, 1998. – 256 с.
7. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: [в 2-х т.] / К.Д. Ушинський. – Київ: Радянська школа, 1983. – Т. 1. – 488 с.
8. Химинець В.В. Інновації в початковій школі / В.В. Химинець, М.Ю. Кірик. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 312 с.

Хващевская О.А.

ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

СОВРЕМЕННЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация

В статье раскрывается проблема необходимости пересмотра содержания образования. Теоретически обосновывается и доказывается целесообразность использования современных педагогических технологий в начальной школе. Описаны технологии, по которым успешно работают учителя младших классов. Раскрываются преимущества этих технологий над другими. Говорится об их значении, сущности и задачах.

Ключевые слова: современные педагогические технологии, технология проблемного обучения, игровые технологии, групповые технологии, информационно-коммуникационные технологии, технологии формирования творческой личности.

Khvashchevska O.O.

SHEE «Donbass State Pedagogical University»

MODERN PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN TEACHING PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Summary

The article deals with the problem of having to view educational content, theoretically grounded and have the feasibility of using modern pedagogical technologies in elementary school. The technology for which successfully operate primary school teachers. Revealed the benefits of these technologies over others, according to their meaning, essence and objectives.

Keywords: modern pedagogical technologies, technology of problem learning, gaming technology, group technology, developing education technology, information and communication technologies, technology of forming creative personality.